

Waldemar Chrostowski

"Ezekiel and His Book. Textual and Literary Criticism and their Interrelation", ed. Johan Lust, Leuven 1986 : [recenzja]

Collectanea Theologica 61/1, 163-165

1991

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

nie zgłosić wątpliwości, czy nie za mało uwagi poświęcono nurtowi jahwistycznemu. Godną pochwały jest próba tłumaczenia i łagodzenia napięcia między uniwersalną perspektywą Boga Stwórcy i partykularną perspektywą Boga Zbawiciela, niesłuchanie przydatna we wnikanu w orędzie NT i konstruowaniu teologii chrześcijańskiej. W książce jest wiele cennych uwag aktualizujących, które świadczą, że chodzi o wydobycie egzystencjalnej wartości orędzia ST. Często, zwłaszcza w ekskursach, mówi się o znaczeniu analiz egzegetycznych dla rozmaitych dyscyplin teologii, np. omawiając DtrIz autor zauważa, że nacisk na prawdę o Bogu Stwórcy jest tam równy temu, z jakim dzisiaj należy eksponować wiarę w stworzenie przeciwstawiając się pokusom ateistycznego pojmowania świata. Rozważania K. Eberleina zamyka zdanie: „Bóg jako Stwórca był z Izraelem, był też z Chrystusem, lecz był również — i jest także dzisiaj — w Chrystusie” (s. 308).

ks. Waldemar Chrostowski, Warszawa

Johan LUST (edit.), *Ezekiel and His Book. Textual and Literary Criticism and their Interrelation*, Bibliotheca Ephemeridum Theologicarum Lovaniensium LXXIV, Leuven 1986, Leuven University Press — Uitgeverij Peeters, s. X + 391.

Z początkiem lat 70-tych Księga Ezechiela stała się jedną z najczęściej komentowanych ksiąg biblijnych. Także wcześniej była przedmiotem żywego zainteresowania starotestamentalistów, lecz opublikowanie długo (1955—1969) i sumiennie przygotowywanego komentarza pióra W. Zimmerliego dało świeży impuls i przyczyniło się do znacznego ożywienia badań. Walther Zimmerli zamknął pewną epokę w naukowych studiach nad Ezechielem i jego Księgą, a jednocześnie zapoczątkował etap pod wieloma względami nowy. W ciągu piętnastu lat po ukazaniu się pierwszego wydania jego komentarza pojawiło się kilkanaście książek komentujących Księgę Ezechiela lub objaśniających rozmaite problemy z nią związane. Zasadnicze miejsce przypadło w udziale badaniom krytycznym dotyczącym jej formacji literackiej. Wielu badaczy skupiło się też na ostatecznej postaci tekstu, jej stosunku do wersji aramejskiej (*Targum*) i greckiej (*Septuaginta*) oraz do przekładów łacińskich. Wyniki analiz były bardzo rozbieżne: oscyływały między poleganiem na aktualnym tekście i minimalizowaniem sprawy jego pochodzenia a drobiazgowymi próbami odtworzenia sukcesywnych etapów powstawania dzieła, od stadium przedliterackiego do formy zawartej w kanonie Pisma Świętego.

Księga Ezechiela była też przedmiotem refleksji i dyskusji podczas międzynarodowych spotkań biblistów. Najpoważniejsze odbyło się w ramach 35 Kolokwium Biblijnego w dniach 25—27 sierpnia 1985 r. w Louvain (*Colloquium Biblicum Lovaniense*). Zabrakło na nim W. Zimmerliego, który zmarł półtora roku wcześniej (4 XII 1983 r.). Materiały kolokwium zebrał i opracował J. Lust w książce *Ezekiel i jego Księga*. Z perspektywy czterech lat, jakie upłynęły od jej zaistnienia na rynku wydawniczym, trzeba powiedzieć, że stanowi ważne wydarzenie w najnowszych dziejach studiów nad księgami prorockimi.

Na książkę składa się 31 artykułów, uporządkowanych w trzech częściach. Pierwsza dotyczy problemów z zakresu krytyki tekstu i jej związków z krytyką literacką, druga skupia się na kwestiach krytycznoliterackich i ich stosunku wobec innych sposobów podejścia, trzecia zajmuje się orędziem Księgi oraz jego powiązaniem z innymi pismami Biblii i z literaturą pozabiblijną.

W pierwszej części (s. 5—119) umieszczono 9 artykułów: *The Use of Textual Witnesses for the Establishment of the Text — The Shorter and Longer Texts of Ezekiel* (J. Lust), *Les deux rédactions conservées (LXX et TM) d'Ezéchiel 7* (P. M. Bogert), *The Final Text and Textual Criticism: Ez 39, 28* (J. Lust), *The Glosses in Ezekiel Reconsidered: Aspects of Textual*

Transmission in Ezekiel 10 (M. Dijkstra), *Some Lexical Aspects in the Greek Text of Ezekiel* (V. Spottorno), *The Polemical Role of the „archontes” and „aphēgoumenoi” in Ez LXX* (F. Raurell), *Ezekiel Manuscripts in Qumran — Preliminary Edition of 4QEz a and b* (J. Lust), *Die neue Pešitta-Ausgabe von Ezechiel* (M. J. Mulder) i *The Jewish Influence on the Ezekiel-Translation of the English and Dutch Authorized Versions* (C. M. L. Verdegaa). Na wyróżnieni zasługują artykuły, które napisali J. Lust, P.-M. Bogaert i M. Dijkstra. Wychodzą one poza ramy zagadnień krytycznotekstualnych i rzucają sporo światła na genezę i proces przekazywania Księgi.

Część druga, najbardziej obszerna (s. 123—294), dotyczy problematyki krytycznoliterackiej, jej metod i odniesień wobec innych sposobów analizy tekstu. Składa się na nią 13 artykułów: *What Are Valid Criteria for Determining Inauthentic Matter in Ezekiel?* (M. Greenberg), *Ez 8—11 als einheitliche Komposition in einem pseudoepigraphischen Ezechielbuch* (J. Becker), *Die Tempelvision Ez 8—11 im Licht unterschiedlicher methodischer Zugänge* (F. L. Hossfeld), *Literarkritische und literarhistorische Anmerkungen zur Heilsprophetie im Ezechiel-Buch* (D. Baltzer), *Rhetorical Strategies in Ezekiel's Oracles of Judgment* (L. Boadt), *The Paradox of Ezekiel's Prophetic Mission — Towards a Semiotic Approach of Ezekiel 3, 22—27* (N. Tromp), *Le vocabulaire d'Ez 20 — Le prophète s'oppose à la vision deutéronomiste de l'histoire* (J. Pons), *La métaphore d'Ezechiel 15* (H. Simian-Yofre), *Differenzierende Prophezeiungen in Ez 34* (B. Willmes), *Beziehung zwischen Ez 32, 17—32 und der Gog-Perikope (Ez 38—39) im Lichte der Endredaktion* (M. Nobile), *Ez 20 und 36, 16ff im Rahmen der Komposition des Buches Ezechiel* (R. Rendtorff), *Ez 24 — Überlegungen zu Tradition und Redaktion des Ezechielbuches* (H. F. Fuhs) i *The Chronology of Redaction in Ez 1—24* (R. E. Clements). Ta część zasługuje na największą uwagę. Większość autorów (M. Greenberg, J. Becker, F. L. Hossfeld, D. Baltzer, L. Boadt, H. Simian-Yofre, M. Nobile, R. Rendtorff) dała się poznać dzięki znaczącym publikacjom poświęconym Księdze Ezechiela, które ukazały się w latach 70-tych i w pierwszej połowie lat 80-tych, lecz i pozostałe artykuły przynoszą dużo interesujących przemyśleń. Uderza zestawienie obok siebie artykułu M. Greenberga, autora ważnego komentarza do Księgi Ezechiela (1983, 1989), w którym zastosował on tzw. metodę holistyczną zakładając, że Księga pochodzi od historycznego proroka Ezechiela i badając, co w swoim aktualnym kształcie ma nam do powiedzenia, z wywodami J. Beckera, który traktuje Księgę jako pseudoepigraf powstały w V w. przed Chr. Uzupełnieniem tej lektury powinien być tekst R. E. Clementsa poświęcony chronologii redakcji Ez 1—24, tj. tej części Księgi, którą tradycyjnie opatruje się nazwą *pars destruens* i łączy z pierwszym okresem działalności Ezechiela, poprzedzającym zburzenie Jeruzolimy.

Trzecią część książki (s. 295—366), poświęconą orędziu Księgi, tworzy 9 artykułów: *Street Theater, Raising the Dead, and the Zoroastrian Connection in Ezekiel's Prophecy* (B. Lang), *Ezekiel and Individual Responsibility* (P. Joyce), *La signification du culte selon Ezechiel* (L. Monloubou), *Das Problem der Gottesbeschreibung im Ezechielbuch* (C. Dohmen), *L'alliance éternelle d'Ez 16, 59—63 et l'alliance nouvelle de Jér 31, 31—34* (B. Renaud), *The Non-mention of Ezekiel in the Deuteronomistic History, the Book of Jeremiah and the Chronistic History* (C. Begg), *Ezekiel Sees in Exile a New Temple-City at the Beginning of a Jubel Year* (J. van Goudoever), *Das Schwertlied in Ez 21, 13—22 und das Erra-Gedicht* (B. Maarsingh) i *Les formules de datation dans Ezechiel à la lumière des données épigraphiques récentes* (A. Lemaire). Pięć pierwszych artykułów omawia zagadnienia podnoszone wielokrotnie w studiach nad Księgą Ezechiela, ukazując nowe perspektywy badawcze. Z pozostałych na podkreślenie zasługują przyczynki C. Begg'a i A. Lemaire.

Książka jest bardzo starannie opracowana i wydana. Zaopatrzone ją w indeks autorów i indeks miejsc biblijnych. Została przyjęta zyczliwie, zaś recenzje — ukazało się ich wiele w specjalistycznych periodykach i w czasopiśmie popularnych — są bardzo dobre. Pod koniec dekady lat 80-tych intensywność zainteresowania Księgą Ezechiela wcale nie osłabła. Najbliższe lata pokażą, czy i na ile dokona się dalszy postęp w refleksji nad jedną z najtrudniejszych ksiąg Starego Testamentu.

ks. Waldemar Chrostowski, Warszawa

Wilhelm EGGER, *Methodenlehre zum Neuen Testament. Einführung in lingwistische und historisch-kritische Methoden*, Freiburg 1987, Herder, s. 234.

W ostatnich latach ukazało się dość dużo nowotestamentalnych metodologii lub prac ukierunkowanych metodologicznie, ukazujących metody interpretacji Nowego Testamentu. Zaliczyć można do nich: H. Zimmermann i K. Kliesch, *Neutestamentliche Methodenlehre. Darstellung reo historisch-kritischen Methode*, Stuttgart 1982⁷; G. Strecker i U. Schnelle, *Einführung in die neutestamentliche Exegese (UTB 1253)*, Göttingen 1983; K. Berger, *Exegese des Neuen Testaments (UTB 658)*, Heidelberg 1984²; K. Haacker, *Neutestamentliche Wissenschaft. Eine Einführung in Fragestellungen und Methoden*, Wuppertal 1985²; H. Schweizer, *Biblische Texte verstehen. Arbeitsbuch zur Hermeneutik und Methodik der Bibelinterpretation*, Stuttgart 1986; H. Conzelmann — A. Lindemann, *Arbeitsbuch zum Neuen Testament (UTB 52)*, Tübingen 1988⁹. W jęz. angielskim: R. F. Collins, *Introduction to the New Testament*, London 1983; Ch. Tuckett, *Reading the New Testament. Methods of Interpretation*, Bungay 1987; A. J. Mattill, *The Art of Reading the Bible*, Gordo 1988; S. Mc Knight, *Interpreting the Synoptic Gospels*, Grand Rapids 1988. W jęz. francuskim: A. Fossion, *Lire les Écritures. Théorie et pratique de la lecture structurale*, Bruxelles 1980; P. Guillemette i M. Brisebois, *Introduction aux methodes historicocritique (Heritage de Projekt 35)*, Montreal 1987; J. C. Giroud i L. Panier, *Sémiotique. Une pratique de lecture et d'analyse des textes bibliques (Cahiers Evangile 59)*, Paris 1987. W jęz. włoskim: B. Corsani, *Esgesi. Come interpretare un testo biblico*. Torino 1985.

Wobec pokażnej liczby podobnych opracowań można zadać pytanie, na czym polega oryginalność i wartość pracy Wilhelma Eggera? Ujmując krótko można odpowiedzieć, że autor osiągnął cel, do którego już od pewnego czasu zdążano: dokonał integracji historyczno-krytycznych metod ze współczesnymi metodami lingwistycznymi. Zaprezentował koncepcję całościowej egzegezy, która interpretację Nowego Testamentu pozwala przeżywać jako komunikację pomiędzy tekstem i czytelnikiem.

Trzeba przyznać, że także w niektórych innych metodologiach (H. Zimmermann — K. Kliesch, G. Strecker — U. Schnelle, R. F. Collins, Ch. Tuckett) przedstawiono również metody lingwistyczne (w pracach angielskich zwane strukturalistycznymi), ale są one tam potraktowane jedynie jako uzupełnienie, dodatek do tradycyjnych już metod historyczno-krytycznych. Wyjątek stanowi praca K. Bergera, poświęcająca dużo uwagi lingwistyce, ale nie jest ona metodologią w ścisłym tego słowa znaczeniu, gdyż nie wprowadza wprost w warsztat pracy biblisty, tylko przedstawia, opisuje różne metody biblijne. Z kolei francuskojęzyczne opracowania, których autorami są A. Fossion oraz P. Guillemette i M. Brisebois wprowadzają jedynie w metodę semiotyczną Greimasa, nie interesując się metodami tradycyjnymi. A więc tylko W. Egger uwzględnił obydwa rodzaje metod pokazując, w jaki sposób powinny one być wykorzystane w pracy biblijnej i na tym właśnie polega oryginalność i wielka wartość jego dzieła.